

I. STRAUPES NOVADS

XIII gadsimtā Livonijas Indriķa hronikā Straupes novadu dēvē par IDUMU jeb IDUMEJU. Tā centrs ir Straupe (Roop). Straupes novadā ietilpst Lielstraupe un Mazstraupe, kā arī Unguri, Rozula un Ikevalde. Šo novadu apdzīvojuši idumieši – jaukta latviešu – lībiešu cilts. Vairums te ir bijuši lībieši, kuros pamazām iespiežas latvieši (letgaļi). Kā pierādījumu tam vēsturnieki min vēl tagad saglabājušos māju nosaukumus, kurām ir lībiešu vārdi, piemēram, “Rūja”, “Kaiba”, “Purkatas”, “Vītagi”.

Neilgu laiku pēc vāciešu ierašanās Latvijā tie parādās arī šeit, ar uguni un zobenu piegriezdami vietējos iedzīvotājus kristīgajai ticībai. 1206. gadā Idumā ierodas katoļu priesteris Daniels ar pavadoņiem. Viņš sludina šeit kristīgo ticību un krista pirmos idumiešus. Daniela vadībā Straupē ceļ pirmo baznīcu. Tā atradusies Mazstraupes Baukalnā (Krusta kalnā). Indriķa hronikā par to lasām: “...pēc tam viņš (Daniels) tika nosūtīts pie idumiešiem, kur kristīja ļoti daudz letgaļu un idumiešu, un, palikdams pie viņiem, rādīja viņiem mūžīgo dzīvošanu.”

Pats Daniels apmetas šeit un uz iegūtās zemes sacel ēkas savām vajadzībām.

1211. gadā Idums piedzīvo igauņu iebrukumu, kurā sāpīgi cieš viss novads. Hronikā par to lasām: “...ejot visu nakti, rītā nonāca pie Straupes un aizdedzināja baznīcu un baznīcas īpašumus, un gāja apkārt pa visu novadu un nodeva liesmām ciemus un mājas, vīriešus nonāvēja, bet sievietes un bērņus izvilka no meža slēptuvēm un aizveda gūstā.” Lielu postu nodarīja igauņi, bet vēl lielāku postu nodarīja sērgas, kas nāca līdzī kā kara sekas. Hronists par to raksta: “...un izcēlās liela sērga visā Livonijā, un cilvēki sāka saslimt un nomira lielākā daļa tautas, sākot no

-2-

Turaidas, kur pagānu līķi gulēja neapbedīti, līdz pat Metsepolei un tāpat Idumā līdz letgaļiem un Cēsīm.”

Nav vēl sadziedētas karu un sērgu cirstās brūces, kad 1218. gadā Idumu piemeklē krievu iebrukums: “... un pēc tam viņi sapulcējās pie Ureles pils (tagadējais Baznīcas kalns pie Rustega ezera), un palika tur divi dienas. Trešajā dienā viņi nonāca Straupes priesteri Alberanda (*Alebranda*; labojums: E.Martinsone) mājā, kā Voldemārs bija viņiem agrāk sacījis. Tur viņi atpūtās trīs dienas un aizdedzināja visas, kā lībiešu, tā idumiešu, baznīcas apkārtnē un izlaupīja novadus un visus ciemus, aizveda gūstā

sievietes un bērnus un nonāvēja visus saķertos vīriešus, un sadedzināja labību, kas visur pa laukiem bija savākta...”

Iebrukumam beidzoties, bīskaps un ordenis turpina iekarot zemes. Iduma novadu paturēja bīskaps un zemes izlēņoja.

Reformācija un ticības kari Latvijā sākās 1561.gadā Rīgā. Kustība drīz pārgāja arī uz citām pilsētām. Tā aptver pilsoņu un muižnieku aprindas, un katoļi nespēj to apturēt. Relatīvi protestantisms bija zināms progress, kas atsvabināja no katoļu stingrajām prasībām pilnīgi pakļauties baznīcai laicīgās lietās. Vietām notika katoļu grautiņi.

1561.gadā ordeņa mestrs Gothards padodas Polijai, un Vidzeme nonāk poļu varā. Kaut arī Polijā valda stingrs katolicisms, poļu karalis vietējiem iedzīvotājiem atļauj turēties pie luterticības, ko apsola īpašā privilēģijā.

Kad 1621.gadā Vidzemi iegūst zviedri, tā ir galīgi izpostīta. Zviedri enerģiski ķeras pie baznīcas lietu kārtošanas. Pēc tam rūpējas par skolām. No šī laika saglabājušās dokumentālas liecības, galvenokārt baznīcas arhīvā. Kādā vizitācijas protokolā redzams, ka Straupes draudzē ietilpst šādas muižas ar saviem zemniekiem: 1) Stalbe ar Auciemu, 2) Rozula,

-3-

3)Šulans (tagad Rozulas “Zaķi”), 4) Mazstraupe, 5) Augstroze, 6) Riebiņi, 7) Kūdums, 8) Raiskums, 9) Unguri.

Zviedru valdība ar baznīcas starpniecību īpaši stingri raudzījās, lai ļaudis atmestu kalpošanu elkiem un katolicismam. Tomēr vēl pastāv katoļu laiku apmetnes (kapelas), kuru tuvumā apglabā mirušos. Zviedru valdība izdod rīkojumu, ka kapelu tuvumā apraktie mirušie jāizrok un jāatved uz draudzes kapsētu, un tur jāapbedī, un vēl jāmaksā sods 3 dālderu apmērā. Raudzījās arī uz to, lai ļaudis svētītu svētdienu un apmeklētu baznīcu. Par dievkalpojumu neapmeklēšanu bijuši noteikti lieli sodi.

Par novada ļaužu dzīvi 1684.gadā varam spriest no baznīcas vizitācijas protokola. Uz dievkalpojumu ieradušies maz ļaužu. Bērnus kristot labi un pie dievgalda arī ejot. Tikai mirušos neapbedot draudzes kapos, bet tur, kur pagadās. Valdēt arī māņticība. Tā Mazstraupes Roča Toms esot zīlnieks un pūšlotājs, un ļaudis griežoties pie viņa savās likstās. Noteiktas represijas pūšlotāja apmeklētājiem: tie, kuri pie viņa griežas, jāliek pie kauna staba un draudzē tos var uzņemt tikai tad, kad tie dievkalpojumā to atklāti nožēlojuši.

1710.gadā Vidzeme nonāk Krievijas pārvaldīšanā. Krievu-zviedru karos apgabals stipri cietis. Vēl lielāku postu nodarīja tam sekojošais mēris. Epidēmijas laikā gāja bojā vairāk nekā 80% iedzīvotāju. No reģistrētajiem 4271 iedzīvotājiem dzīvi palikuši 794 cilvēki. Riebiņus epidēmija nav skārusi un dzīvi palikuši visi 38 iedzīvotāji, turpretī Straupes muižā no134 iedzīvotājiem dzīvi palikuši tikai 9 cilvēki. Mācītāja mājā nav palicis neviens dzīvs cilvēks.

Rosība sabiedriskajā dzīvē sāk rasties 1727.gadā, kad 17 gadu laikā pieaudzis dzīvais spēks un materiālā turība. Ceļ skolu, mācītāja māju, sāk atjaunot baznīcu. Nodibinās brāļu draudze mācītāja Sprekelzena vadībā.

-4-

1744. gada vizitācijas protokolā mācītājs ziņo, ka kāzas tiek rīkotas par plašām. Noteic, ka kāzās drīkst lūgt tikai 12 pārus viesu, un tās nedrīkst svinēt ilgāk par diennakti. Noteikts arī dzērienu daudzums. Nav brīv brūvēt vairāk kā 4 mucas alus un 3 stopus degvīna. Tie jādod līgavai ar līgavaini. Kāzu viesiem nav brīv no dzeramiem neko līdzīgu vest. Nepaklausīgie jāstoda ar 6 pāriem rīkšu. Tālāk protokolā atzīmēts, ka mirušos aprokot nevis kapsētās, bet pie vecajām katoļu laiku kapelām. Tādas pastāvējušas Raiskumā, Auciemā, Daibē, Augstrozē. Mirušie apglabāti arī mēra laiku kapsētās. Tādas bijušas Lielstraupē, Mazstraupē, Rozulā, Stalbē, Kūdumā un Unguros. Atzīmēts, ka darbojas zīlnieki. Ļaudis pielūdzot elkus un izliekot upurus, sevišķi visu dvēseļu dienā.

1776.gada vizitācijas protokolā lasāms, ka paraža apglabāt mirušos kapelu tuvumā izzudusi un mirušos apbedot tikai draudzes kapos. Ierīkotas svētdienas skolas, kurās bērni mācās lasīšanā un citās mācībās. Gandrīz visa jaunatne īsā laikā iemācās lasīt. Lai būtu, ko lasīt, skolēnus vajag apgādāt ar lasāmvielu. Šim nolūkam nodibina Straupes Bībeles biedrību, kas izplata galvenokārt garīga satura grāmatas. Piemēram, no 1817. līdz 1833. gadam biedrība izplatījusi 11248 Bībeles un tikai 1829 laicīgas grāmatas. Mācītājs Sokolovskis izdod garīgu laikrakstu "Ziņas par Notikumiem iekš Dieva Valstības". Plaukst brāļu draudzes un ceļas draudzes nami Mazstraupē, Lielstraupē, Kurmos un Mežokās.

1824.gadā sākas uzvārdu došana latviešiem. Tā beidzas 1825.gadā. Mūsu rīcībā ir pilns piešķirto uzvārdu saraksts, no kura redzam, ka, piemēram, Lielstraupes pagastā piešķirti galvenokārt vāciski uzvārdi. Latviešu nosaukuma māju īpašniekiem piešķirti vāciski uzvārdi, kas ir šo māju nosaukuma tulkojums vācu valodā.

Māju nosaukums

Lapaiņi

Liepas

Straupenieki

Purmaļi

Darvaskalni

Cīruļi

Jātnieki

Saimnieka uzvārds un vārds

Blatt Mickel

Linde Mickel

Roop Jahn

Mohr Ans

Ther Mickel

Lerche Jahn

Reiter Pehters

-5-

No piemēra redzams, kādēļ tik daudziem šī novada latviešiem ir vāciski uzvārdi. Bet ir piešķirti arī latviski uzvārdi, piemēram, Mazstraupes pagastā. Tur figurē Roze, Mazkalniņš, Balodis, Gulbis, Zariņš, Puriņš, Vītoliņš, Ziemeļis utt.

1845.gadā sākas pāreja pareizticībā. Lielākas grupas pāreja notikusi 1847.gada jūnijā, kad no Cēsīm atbraucis pareizticīgo priesteris un Mazstraupes "Kauliņu" mājās kristījis 20 pārgājējus. 1848.gada janvārī lielstraupieši ierodas Cēsīs pie pareizticīgo priestera un tiem tiek apliecināts, ka tie, kas būs pārgājuši pareizticībā, dabūs savas mājas par dzimtsīpašumu un būs atsvabināti no muižas varas. To dzirdējuši, arī citi lielstraupieši pierakstās, un tādu ir vairāk par simtu. Tie nav bijuši kalpi vai bezzemnieki, bet saimnieki, pagasta amata personas un pērminderi, to starpā arī "Vēverīšu" māju saimnieks un tiesas priekšsēdētājs Miķelis Bušs, inteligentākais cilvēks visā apvidū. Ātri nāk reakcija, jo saimnieki redz, ka ir piekrāpti, un zemi tiem nedod, kaut arī tie pārgājuši "ķeizara ticībā". Daudzi lielstraupieši iet uz Cēsīm un lūdz tos atlaist, citi vienkārši nomet savas pierakstīšanās zīmes priestera priekšā un pārnāk atpakaļ savā vecajā draudzē. Tomēr pareizticīgo draudze darbojusies līdz pat jaunākiem laikiem. 1849.gadā luterāņu mācītājs ziņo, ka pārejas kustība apsīkususi. Draudzes konfesionālais sastāvs ir šāds:

-6-

evaņģēliski luterticīgie	7296
pareizticīgie	156

Atzīmējams, ka kopš 1905.gada Straupes novadā darbojušās nelegālās komunistiskās partijas šūniņas. Soda ekspedīcija pils apkārtnē nošāva vairākus revolucionārus, tai skaitā pazīstamos revolucionārus Mārtiņu Blati un Edgaru Rulli. Tomēr vēl ilgi pēc tam augstajā priedē pie agrākās izpildkomitejas ēkas ne vienu reizi vien tika uzvilks sarkanais karogs.

1918.gadā Straupē darbojies komunistiskās partijas pulciņš. Zināms pat, ka tajā bijuši 22 biedri un 4 kandidāti. Darbojušies arī komjaunieši, nodibinājuši savas šūniņas.

Pēc vācu fašistu iebrukuma 1941.gadā okupanti uzsāka izrēķināšanos ar padomju un partijas darbiniekiem, kas nebija paspējuši evakuēties. Citus nošāva, citus aizsūtīja uz nāves nometnēm. Okupācijas laiks Straupes novadam bija tikpat smags, kā pārējai Latvijai.

Straupes novadā darbojušies vairāki cilvēki, kuru vārdi iegājuši vēsturē. Straupes novada Rozulas "Pīpēnos" 1863.gadā dzimis pazīstamais ķīmiķis Pauls Valdēns, kura vārds pazīstams visā pasaulē kopš tā laika, kad viņš kopā ar Ostvaldu atklāja likumu skābju vērtības noteikšanai.

2. LIELSTRAUPES PILS

Lielstraupē uzcelta Rīgas arhibīskapa vasaļu pils. Daži vēsturnieki pieļauj iespējamību, ka pils sāka celt jau 1206.gadā un to cēlis Rozens. Drošākas ziņas ir par 1263.gadu, ko vairums vēsturnieku uzskata par pils celšanas gadu. Katrā ziņā Lielstraupes pils celta bīskapa Alberta II valdīšanas laikā (1254.-1273.).

Drīz ap pili izveidojusies pilsēta Rope (vāc.- Roop) jeb Straupe.

Kā pils īpašnieks kopš 1221. un 1224.gada minēts kāds Teodorihš Rozens no Ropes jeb Raupes. Iespējams, ka viņš ir bijis Vidzemes bīskapa Alberta brālis un sevi nosaucis sava lēņīpašuma vārdā. Rozenu dzimta valda pilī līdz zviedru laikiem, un tai piederējušas vairākas apkārtējās muižas, arī Mazstraupes pils. Mirušos dzimtas locekļus Rozenu dzimta joprojām apglabā baznīcā. To pierāda memoriālā plāksne ar koka ģērboni kādā apbedījuma vietā no 1683.g.

Zviedru ķēniņš Gustavs Ādolfs Lielstraupes pili uzdāvināja savam pulkvežleitnantam Vilhelmam fon Vallšteinam (*Vallenšteina*; labojums: E.Martinsone). 1629.gadā pili nopirkusi Elizabete fon Vallšteina (*Vallenšteina*; labojums: E.M.) 1704.gadā tā pārgājusi fon Štachelberga īpašumā.

1723. gadā pili nopērk ģenerālfeldmaršals grāfs Pēteris fon Lacijs (Lacy), kad Vidzeme jau nonākusi Krievijas pārvaldīšanā. Viņš liek pili pārbūvēt. Tajā laikā radusies sānjume pils rietumu puses spārnā. Tā precīzi atbilst Rīgas Doma baznīcas sānjumei, kas celta 1727.gadā.

Pēc tam pils piederējusi fon Fitinghofam, grāfam Brovnam, grāfiem zu Solm'sam un Teklenburgam.

1797.gadā pils kļūst par Krievijas ķeizara īpašumu. 1856.gadā viņš to pārdod ģenerālleitnantam brīvkungam fon Rozenam. Līdz ar to pilī atkal saimnieko Rozenu dzimta, un pils kļūst par pilskungu dzimtas īpašumu – neatsavināmu, nedalāmu, un kas pāriet mantojumā no paaudzes uz paaudzi. Rozenu dzimtai pils piederēja līdz vāciešu repatriācijai 1939.g.

1905. gada revolūcijas vētrainie notikumi negāja secen arī Straupei un tās apkārtnē. 1905.gada 8.(21.) decembrī pils nodeg un pārvēršas apdegušu mūru un drupu kaudzē. Vai pili aizdedzināja revolucionāri vai arī, kā runā veci ļaudis, to izdarīja pats pils īpašnieks barons Hansis fon Rozens, lai saņemtu augsto apdrošināšanas maksu un pili restaurētu, tas skaidri nav zināms. Aizdomīgi ir tas, ka arhitekts V.Bokslafs, kurš pēcāk vadīja restaurācijas darbus, atradies pilī jau pirms tās degšanas, jo esot bijis izsaukts restaurācijas darbu vadīšanai. Cieši blakus pilij piegulošā baznīca ugunsgrēkā nav cietusi, it kā pateicoties augstajai mūra gala sienai un tobrīd valdošajam vēja virzienam.

Tūlīņ pēc ugunsgrēka pils īpašnieks Hansis fon Rozens no tuvienes un tālienes saaicināja amatniekus, un tie naski ķērās pie pils atjaunošanas darbiem. Mūri esot līgojušies, bet laimīgā kārtā

esot izdevies tos nostiprināt. Uzdevums bijis pili atjaunot agrākā izskatā. Pils īpašnieks un arhitekts stingri ievēroja agrāko būves veidu. Jau šī paša gada vasarā darbietilpīgā būve bija pabeigta, un pils izskatījās kā pirms ugunsgrēka. Tāda pils izskatās arī šodien. Uzmanību saista sājūmes, ar zaļumiem apaugušie mūri no laukakmeņiem, fahverka veida piebūves, augstie skursteņi, baznīcas mūris un lepna pils tornis. Skaidrs, ka tā nebija viena būvmākslinieka fantāzija, kas radīja šo skaisto pili. Viss, ko mēs redzam, ir radies un audzis gadu simteņu gaitā. Tāpat nevaram runāt par kādu atsevišķu stilu. Galvenais pils korpuss it kā būtu celts romāņu stilā, bet fahverka konstrukcija neļauj runāt par konsekvētu stilu. Pils tornis celts tīrā baroka stilā. Pils iekštelpās jauca romāņu stils ar klasicismu. Šī pils laikam ir visvecākā Baltija republikās un, kur bija iespējams iekārtot slimnīcu.

-9-

No viduslaiku pils Lielstraupes pils atšķiras tikai ar to, ka trūkst paceļamie tilti pāri pilsgrāvjiem un citas viduslaiku aizsardzības ierīces. Pils aizsarggrāvji, dīķi ap baznīcas pili, kā arī pils tornis ļauj mums iedomāties, kā pils izskatījies viduslaikos.

Vienīgā nozīmīgā izmaiņa, kas izdarīta 1905.gada restaurācijas laikā, ir tā, ka korpuss starp torni un baznīcu parka pusē pacelts augstāk par vienu stāvu. Tas darīts tādēļ, lai nosegtu starp torni un baznīcas gala mūri redzamo vecā jumta pievienošanas līniju. Tas darīts arī tādēļ, lai iegūtu papildus telpas. Mazais izbīdītais ēkas spārns pie pils dīķa, kur atradusies "bruņinieku zāle", piebūvēts pie kādreizējiem pils aizsargmūriem. Tas veidots, pamatojoties uz vairākiem Kr. Broces zīmējumiem (ap 1780.gadu). Tikai šim pils spārnā izveidots mansarda jumts, bet pirms ugunsgrēka tur bijis vienkāršs plakans jumts.

Pils tornis ar saviem biezajiem mūriem kalpojis par patvertni daudzajos karos. Pieci mazi, viens virs otra novietoti logi atdzīvina gludos torņa mūrus. Torņa jumts atjaunots agrākajā izskatā baroka stilā un nosegts ar vara skārdu. To grezno vēja rādītājs, kas saglabājies no 1739.gada. Torņa smailē uzstādīto vaiņagu ar debess pušu apzīmējumiem gatavojis pils galma kalējs vēl tad, kad tornim bijis pagaidu jumts. Torņa pulksteni kopā ar stundu zvanu izgatavojis Ropes galma kurpnieks, fotogrāfs un zobārsts Aide. Pils tornī ir telpa ar krusteniski velvētiem griestiem un ar divām, vienu virs otras novietotām zemām logu nišām. Tanī agrāk bijusi un arī tagad iekārtota bibliotēka. Augstāk, zem augšējo logu rindas, atrodas koka konstrukcijas galerija. Noslēpumainas mūra kāpnes un ejas ved uz visām pusēm. Torņa vidū ir bijusi baroka stila krāsns, kas bijusi novietota uz trijām atsevišķām ozolkoka kājām. Tā noklāta ar leģendāru notikumu attēliem par Bībeles tēmām. Tagad tā atrodas Rundāles pilī.

1900.gadā atlauzta pils torņa durvis un atrastas kāpnes, kas ved uz torņa pagrabu. Tur atrasti cilvēku skeleti un kauli, kā arī seno laiku ieroči – ozolkoka vāles un rungas.

Pils iekšpusē redzamas visdažādākās telpas, kas tagad ar lielām grūtībām piemērotas slimnīcas vajadzībām: kāpnīšu un eju labirints ar reti sastopamu plānojumu. Skolota arhitekta saprāts to nevarētu nekādi aptvert. Redzamas dziļas logu nišas, tumšas ozolkoka kāpnes un durvis ar

kokgriezumiem rotātiem pildiņiem un reti sastopamiem mākslinieciski veidotiem apcinkotiem apkalumiem. Pils telpās redzam daudzas baroka

-10-

stila krāsni un kamīnu. Vispār sajūtams, ka pils telpas ir bijušas ļoti greznas. Pils īpašnieki ar greznojumiem nav skopojušies, kā jau tas bijis parasts Baltijas vāciešu pilīs. Tie netaupīja līdzekļus pat pārmērīgai greznībai.

Rozenu dzimta pili atstāja 1939.gadā, kad repatriējās uz Vāciju. Pēc fašistu iebrukuma 1941.gadā pilī bija ierīkots kara hospitālis. Pēc fašistu padzīšanas pilī 1944. gadā tika ierīkota mašīnu - traktoru stacija. Kad MTS likvidēja, Lielstraupes pili pārņēma Lauksaimniecības ministrija un pilī ierīkoja kursu bāzi lauksaimniecības speciālistiem.

1963. gadā Lielstraupes pils pārgāja Veselības aizsardzības ministrijas pārziņā, un tika nolemts ierīkot tajā specializētu slimnīcu. Lai pils telpas padarītu kaut cik līdzīgas slimnīcas telpām, iekštelpās bija daudz kas jāpārbūvē. Piemēram, tagadējā uzņemšanas nodaļā agrāk bijis kartupeļu pagrabs. Pils ārpuse kā vēsturisks pieminekļis nav aizskarama un pārveidojama. Pēc tagadējās slimnīcas nodibināšanas tās administrācija un personāls pieliek lielas pūles, lai šo skaisto pili un baznīcu saglabātu tās viduslaiku izskatā.

Ne mazākas pūles tiek pieliktas pils apkārtnes izdaiļošanai. Iestādīts daudz dzīvžogu un apstādījumu. Bijušā alus brūža vietā izveidots akmeņdārzs ar laukakmeņu sienu drupām un arku. Atjaunota arī pils aizsarggrāvju sistēma. Kā izriet no XVIII gs. sākuma zīmējumiem, pili sargājuši dubulti pils aizsarggrāvji. Tuvākie bijuši dziļāki, tālākie – seklāki. Pēdējie nolīdzināti un nav vairs saskatāmi.

-11-

3. APKĀRTĒJĀS PILIS MAZSTRAUPES PILS

Braslas upes labajā krastā viena kilometra attālumā no Lielstraupes pils atradusies Mazstraupes pils. Tā pieminēta kādā kvītī no 1408. gada, kas izdota Rozenam par caurtekas būvi. Tātad pils piederējusi Rozenu dzimtai. XVIII gadsimtā to nopircis brīvkungs fon Meijendorfs. Viņa dzimta pili apdzīvojusi līdz Pirmajam pasaules karam. Pils sastāvējusi no liela trīsstāvu korpusa, kura vidū pacēlies vārtu tornis, caur kuru gājis ceļš. Galvenajam korpusam pieslēgts pils dienvidu spārns, kas bijusi pils vecākā daļa.

Tagad pils vietā uzcelta skola.

Poļu kundzības laikā Lielstraupes un Mazstraupes pilīs esot bijuši klosteri. Abas pilis esot bijušas savienotas ar apakšzemes eju, kas tagad iebrukusi. Līdz 1917.gadam Mazstraupes pilī atradās austrumu tautu ieroču un trauku muzejs. Vairākās istabās bijusi izvietota vērtīga bibliotēka ar veciem

manuskriptiem, pergamentiem un citiem vērtīgiem materiāliem. 1917. gadā muzeja materiāli gājuši bojā.

ROZULAS PILS

Kāda maza strautiņa krastā atradusies "ūdens pils". Mazais strautiņš ir Braslas upes pieteka. Zināms, ka Rozulu par galmu godinājis Heneke Rozens 1372. gadā. Dokumentos galms jeb pils pirmo reizi pieminēta 1395. gadā Voldemāra Rozena testamentā. Pils nonākusi Johana fon Vallenrodes īpašumā. 1399. gadā tā izīrēta Ivanam VI. 1419. gadā Bertrams Ikšķils pili nopērk no Kļausa Kurseļa. 1477. gadā Rolofa Persevala atraitne pusi pils pārdod Volmaram Ikšķilam, proti, pils mazāko daļu ar baznīcu, viesnīcu pie velvēm, lopkautuvi, viesnīcas stāvu ar "kamerām priekš jaunkundzēm" un pagrabu apakšā. Laika gaitā

-12-

Rozulas pils vēl daudzkārt mainīja īpašniekus un arhīvi glabā mums to vārdus: Brants no Ludenes, Mihaels Hildebrants, Bartolomejs un Andrass Patkuļi, arhibīskaps Jaspars Linde, Georgs un Jurgens Krudeneri, Heinrihs fon Patkulis, fon Abedils, Rokovskis, fon Taube un Laudons, Baltazars Kampenhauzens, Maksis fon Zīvers...

Hercogs fon Zonnermanlands pili iekaroja 1601. gada sākumā, bet vasaras vidū pili ieņēma vojevoda Šišinskis un to nodedzināja. Pils drupas veido četrstūri ar galvenajiem vārtiem ziemeļaustrumu daļā. Dienvidu stūrī stāv apaļš tornis ar vairākām šaujamlūkām dažādos augstumos. Torņa caurmērs ir 16,1 metrs. Mūru biezums ir 3,5 metri. Tas celts no laukakmeņiem. Arī rietumu stūrī ir apaļš tornis, bet tas ir tikai 9,6 metru caurmērā un ar 2,6 metriem biezu mūri. Pils vidū zem gruvešiem saglabājušās četras telpas ar griestu velvējumu no nodedzinātiem ķieģeļiem. Uz tām ved mūra kāpnēs. 1902.gada vasarā šīs telpas ir uzmērītas.

Pieraksts digitalizēts un sagatavots Centrālās Baltijas jūras programmas 2014.-2020. Gada projekta Nr. CB110 "Hanzas pieeja jaunām noturīgām aliansēm - HANSA" ietvaros.

Straupe, 2017

4. STRAUPES (ROPES) PILSĒTA

Ropes pilsēta, kas bija izveidojusies ap Lielstraupes pili, pieminēta jau 1352. gadā, bet drošas ziņas par tās pastāvēšanu ir kopš 1356. gada. Tā bijusi pilsēta no slietņu veida būvēm – ar jumtu līdz pamatnei, bez sienām un logiem, ar caurumu augšā virs pavarda dūmu izplūšanai. Jau 1356. gadā Ropes pilsētu min kā Hanzas savienības locekli, un 1374.gadā tā iegūst tādas pašas tiesības kā Rīga. Pilsētas ģerbonis pazīstams kopš 1515. gada. Tas vēl apskatāms Rīgas filharmonijas telpās.

XVII gadsimta kara vētrās pilsēta pilnīgi noslaucīta no zemes virsas.

Pilsēta no dienvidiem bijusi aizsargāta ar Lielstraupes pili un ārējo pils pagalmu, bet no rietumu puses – ar diezgan stāvo nogāzi uz Braslas upes ieleju. No pārējām abām debess pusēm pilsētu sargāja dubulti pils grāvji, kuri bijuši izveidoti šķēršļotā, augstā apvidū (līdzīgi Koknesei). Tuvākie dziļākie pils grāvji tagad restaurēti, seklākie nolīdzināti un nav vairs saskatāmi.

Jautājums, vai pilsētai apkārt bijuši mūri, vai tikai palisādes (pāļu vai stabu torņi), paliek atklāts. Ticamāk gan ir, ka pilsētai bijuši mūra vaļņi. To liecina arī 1772. gadā Kr. Broces uzzīmētās mūra torņa paliekas. Par ēkām un to izvietojumu pilsētas iekšpusē nekādu ziņu nav. Galvenā iela varētu būt bijusi tur, kur tagad šoseja ved uz dienvidiem, uz Rīgu. Droši vien bijis tilts pāri pils dīķa uzstādinājuma notekai ceļā uz ziemeļu, uz Cēsu pusi. Tāpat bijuši viens vai divi paceļamie tilti ar vārtiem pāri pilsgrāvjiem. Arī līdzība ar Kokneses pili liek domāt, ka Ropes pilsēta bijusi ar mūriem, torņiem un vārtiem.

5. LIELSTRAUPES BAZNĪCAS UN DRAUDZES VĒSTURE

BAZNĪCA

Kad īsti celta baznīca, nav zināms. Domājams, ka tā celta reizē ar pili, jo pēc to laiku noteikumiem katrā pilī ir bijis jābūt telpai lūgšanām vai šim nolūkam piebūvētai atsevišķai kapelai. Cik liela un kāda bijusi kapela vai baznīca sākumā, mēs nezinām. Uz baznīcas lielo vecumu norāda tas, ka, baznīcu restaurējot, atrasti veci būvziedokļi. Pie sānu ejas aiz pilāra kreisajā pusē no durvīm atrastas koka kastītes dēļu paliekas, rokturis, viena eņģe un cilvēku kauli. Baznīcas ziemeļu stūrī, kas robežo ar pili, atrasts graudu ziedoklis no zirņiem, rudziem, griķiem. Tiem virsū bijis uzlikts koka klucis (svētais klucis?)

Līdz 1600.gadam par baznīcu nekādu ziņu nav. Visvairāk ziņu ir no zviedru laika. Superintendanta ziņojumā no 1630. gada teikts, ka Straupē ir mūra baznīca. Tā atrodas bēdīgā stāvoklī, un konsistorija uzdod to salabot, bet darbi nesokas muižnieku nevienprātības dēļ. Tā Albedila atraitne Elizabete 1638. gada 30. jūlijā ziņo, ka viņa sagādājusi visus nepieciešamos materiālus remontam, bet citi muižnieki neliekoties ne zinīs. No Rīgas konsistorijas iecirkņa tiesas raksta 1640. gada 11. jūnijā redzams, ka pagājuši gadi, bet baznīcai jumts vēl nav uzlikts, un tā padota visiem negaisiem. Muižnieki par to sodīti ar 50 dālderiem naudas soda, un tiem pavēlēts gada laikā jumtu nosegt ar dakstiņiem. No tā, ka baznīca ilgu laiku bijusi bez jumta, stipri cietušas baznīcas velves.

Cik grūti iet ar baznīcas atjaunošanu un cik sīkumaini ir muižnieki, rāda sekojošais saraksts par to, kādā kārtībā muižas piedalījušās baznīcas remontā:

1. Rozulas muiža ar Šulanu labo altāra telpas.
 2. Blakus korim pār baznīcu 3 spāru tiesu ceļ un labo Mazstraupe ar Raiskumu.
 3. Vienu spāru tiesu ceļ Riebiņu muiža.
 4. Pirmo un piekto spāru tiesu ceļ un labo Unguru muiža.
 5. Sesto un piekto spāru tiesu jāliek Augstrozei, bet tās nav uzliktas.
 6. Astotā spāre, kas jāliek Kūdumam, arī nav uzlikta.
- Pēdējās trīs spāres bijušas klātas ar dēļiem, un tie galīgi satrūdējuši.
7. Trešā un ceturtnā spāru tiesa bijusi jātaisa Lielstraupē ar tai piederošajām muižām Stalbi un Auciemu.

Tā tas bijis 1669. gadā. 1670. gadā Augstrozes un Kūduma ciemi savu tiesu nav izlabojuši, un tādēļ cieš baznīcas izlabotā daļa. Pīlāri saplaisā, pamati sabrūk un dēļi satrūd.

Beidzot baznīcas priekšnieks Georgs Albedils salīdzis būvmeistaru Arvi par 40 dālderiem, un tas uzlicis 3 pārus jaunas spāres un klāju zem dakstiņiem, ielicis baznīcai jaunus griestus, jaunu dēļu grīdu, izgatavojis vienādus solus un uzcēlis jaunu zvanu torni.

1681. gadā baznīca izdeg, bet nākamajā gadā to izlabo. 1684. gadā baznīca līdz ar pili nodegusi. Uguns izcēlusies no zvanu torņa, kurš tolaik bijis pie baznīcas un, kurā Lielstraupes muiža glabājusi linus. Baznīcas atjaunošanu sāk jau tajā pašā gadā. 1697. gadā Straupes novada muižnieki paraksta šādu vienošanos:

1. Baznīcas pīlāri ir ļoti lieli, aizņem daudz vietas, un tādēļ būtu noplēšami. Tomēr pagaidām tie jāatstāj, uz kā balstīties jumtam, jo sienas 1684. gada ugunsgrēkā ir bojātas un velves sabrukušas. Jāpieaicina speciālists, kas varētu jautājumu par pīlāriem izlemt. Griesti jāvelvē ar dēļiem, jo mūra velves sabrukušas.
2. Tā kā agrāk logi pa pusei aizmūrēti, lai baznīcu padarītu gaišāku, nolemj augšā velvē ietaisīt logus.
3. Griestus nolemj likt pagatavot no ēvelētiem dēļiem un nobalsināt ar kaļķiem.
4. Grīdu nolemj izklāt ar akmens plāksnēm.

5. Solus nolemj taisīt visus pēc viena veida.

Drīz sākas krievu-zviedru karš, kura laikā baznīcu pilnīgi noposta. Tāda baznīca stāv no 1710. līdz 1727. gadam, kad to sāk atjaunot. Ziemā pieved materiālus, tai skaitā 427 baļķus. Par namdari salīgst meistarū Kēringu no Rīgas par 90 dālderiem, par mūra darbu veicēju – Spernāgeli arī no Rīgas par 150 dālderiem. Draudzei jānodod 19 strādnieki.

Mūrnieki savu darbu veic čakli, bet tiem pietrūkst ķieģeļu – ap 12 000 gabalu. Tobrīd ir sējas laiks, un pēc tiem nav iespējams aizbraukt. Tādēļ muižnieki vienojas noplēst 6 pīlārus. Tie esot lieki, jo aizņem tikai telpu un “noder priekš snaušanas un plāpāšanas dažam nevērīgam baznīcas apmeklētājam”. Tad savu darbu paveic gan namdari, gan mūrnieki. 1730. gadā arī baznīcas logi ir gatavi, tos pārved un ieliek baznīcā. Tiek salīgti namdari arī 3 koru, solu un baznīcas grīdas izgatavošanai.

1739. gadā Lēvenvolde, dzimusi Rozena no Mazstraupes, liek baznīcas griestus izkrāsot un izgleznot akantu stilā. Viņa liek nokrāsot arī visus baznīcas solus, izņemot Lielstraupes solus, kurus jau agrāk likusi nokrāsot M.Lacija (Lacy).

1744. gadā konstatēts, ka sēta, kas atrodas apkārt baznīcai, ir satrūdējusi. Atkal muižnieku starpā sākas sīkumaina apspriešana. Beidzot nolemj, ka sēta jāceļ šādām muižām:

Lielstraupei - 64 un ¼ asis

Mazstraupei ar Riebiņiem - 45 asis

Kūdumam un Unguriem - 22 asis

Kopā 130 un ¼ asis (vai nav 131? piezīme:E.Martinsone)

-17-

1768. gadā baznīcas priekšnieks ziņo, ka baznīca atrodas labā stāvoklī. Vājāks esot bijis jumts, bet tas iepriekšējā vasarā salabots. Bet, kad ierodas komisija, atklājas pavisam cita aina. Dienvidu pusē baznīcas sienas mūris ir stipri bojāts un nav apmests. Bēdīgā stāvoklī atrodas arī sakristeja, kurai griesti sapuvuši un krāsns nelietošana. Baznīcas jumts caurs un tek. Baznīcas soli nepiestiprināti. Šos trūkumus uzdod novērst līdz nākamā gada rudenim, piedraudot baznīcas priekšniekam ar naudas sodu 50 dālderu apmērā.

1776. gadā beidzot konstatē, ka baznīca atrodas labā stāvoklī.

1815. gada 18. augustā tiek sasaukta konventa sēde, lai izlemtu par baznīcas remontu, bet šajā konventā nekādu vienošanos nepanāk. Tiek nolemts nolikt jaunu sēdi, bet tā nemaz nenotiek. Pēc tam vienojas tikai par sakristejas remontu, un ar to baznīcai bija jāapmierinās ilgu laiku. Pa to laiku baznīcas stāvoklis katastrofāli pasliktinājies. Konventa sēdi, kurā runā par remonta nepieciešamību, sasauc tikai 1819.gadā. Arī šajā sēdē nekādu vienošanos nepanāk, jo baznīcas remonts nav muižnieku sirdslieta, un viņi cenšas izdevumus novelt uz otra pleciem. Tomēr tā paša gada jūlijā baznīcas priekšnieks ziņo, ka remonts paveikts un lūdz muižām izmaksāt sekojošas summas:

1.Lielstraupei Rbļ. 450,-

2.Stalbei “ 217,50

3.Mazstraupei “ 205,-

4.Dauguļiem	"	152, 50
5.Rozulai	"	140,-
6.Raiskumam	"	117,50
7.Auciemam	"	100,-
8.Unguriem	"	97,50
9.Daibeļi	"	85,-
10.Augstrozei	"	25,-
11.Sprēstiņiem	"	25,-

Kopā 1615,-

No šā apraksta var spriest par katras muižas turību.

Tomēr ar šo remontu visi trūkumi vēl nav novērsti, tikai paši nepieciešamākie, jo 1835.gadā tiek ziņots: tie esot tik lieli, ka vienā gadā tos nav iespējams veikt. Remonta darbus ielāno uz trīs gadiem.

1836.gadā baznīcai ieliek jaunus logus līdz ar slenģēm un palodzēm, ko apsit ar skārdu.

1839.gadā baznīcas priekšnieks ziņo virspriekšniekam, ka iepriekšējā vasarā baznīcai uzlikts pilnīgi jauns jumts. Lielāks remonts

-18-

baznīcā izdarīts 1853.gadā, kad par pusotra pēdām pacelta baznīcas grīda, izgatavoti jauni soli, pārtaisīta kancele, izlaužot uzeju no ģērbkambara. Noplēsta baznīcas sānu kore un pārtaisīts lielais ērģeļu koris. 1856.gadā baznīcas griestus apsit ar dēļiem, tā nosedzot vecos griestu gleznojumus. Arī baznīcas sienas nobalsina, pārklājot gleznojumus. Saprota, ka tas nav prāta darbs, un rīkojušies nesaprātīgi ļaudis.

1881.gadā noslēgts līgums ar Kārli Jākobsonu par jumtu pārsegšanu, nopuvušās sijas nostiprināšanu un baznīcas ārsienu apmešanu. Par baznīcas remontu konvents lemj arī 1899.gadā, un kaut kādi darbi izvesti arī 1902.gadā.

Pēc tam lielāks remonts baznīcā izvests 1926./27. gados, kad baznīca izkrāsota no iekšpuses un ārpuses. 1938.gadā baznīca stājusies pie tās kapitālās restaurācijas. Baznīcas gludos griestus pārbūvē gotiskās velvēs, tā iegūstot saskaņu starp altāra telpu un draudzes telpu. Griesti ir koka konstrukcijas ar apmetumu. Ievelk elektrisko apgaismošanu un izbūvē krāšņu apkuri. Baznīcas galā izbūvē telpas kāziniekiem un kristībniekiem tajā pils daļā, kas pieder baznīcai. Otrajā stāvā nolemj ierīkot muzeju, kura eksponāti būtu vecais kauna stabs, sens kapu piemineklis, vecs saules pulkstenis, dokumenti un citi eksponāti no Straupes novada.

Agrākajos laikos bijis paradums mirušos apglabāt baznīcā. Tur apbedīti muižnieki, bruņinieki, ievērojamākie draudzes darbinieki, mācītāji. Muižnieku kapa vietas bijušas altāra telpās. Baznīcā bijuši Augstrozes, Lielstraupes, Stalbes, Auciemas un Mazstraupes mācītāju kapi. Līdz mūsu dienām saglabājušās tikai divas kapu plāksnes, ko baznīcas postītāji nebija varējuši aizvākt un iznīcināt, ierīkojot badmintona laukumu. Tas darīts, neskatoties uz to, ka Lielstraupes pils un baznīca ir vēstures piemineklis ar vispasaules nozīmi.

Saglabājusies kādas apbedījuma vietas memoriālās plāksnes fotogrāfija. Tur apbedīts kāds Rozenu dzimtas piederīgais 1683.gadā. Vienā no senākajām atlikušajām kapa plāksnēm attēlots bruņinieks cilnī. Tanī iekalti vārdi vācu valodā, kas tulkojumā skan:

“Kopš Dieva Tā Kunga 1590.gada... šeit dus dižciltīgais un dievbijīgais Georgs Rozens no Ropes Meijan Dieva tā Kristus svētlaimīgā miegā ar sekojošiem dievvārdiem: tagad tu vari doties pie miera, jo manas acis ir redzējušas tavu Pestītāju.” (tulkojums neprecīzs: E.Martinsones piezīme)

Blakus tam iekalts uzraksts: “Kristus ir mana dzīve, nāve mans laimests (ieguvums).”

Otrajā kapa plāksnē cilnī attēlots ģerbonis un iekalts uzraksts: “Apbedīts augsti dzimušais grāfa kungs Karels Gustavs fon Lēvenvolds Viņa majestātiskās ekselesences Krievijas Ķeizara augsti cienījamais virsstaļļmeistars, Izmaīlas miesassargu pulkvedis, ģenerāladjutants arī Repinas Mazdikļu un Dauguļu muižu mantinieks. Dzimis 1864. gada maija mēnesī. Bijis salaulāts ar augsto jaunkundzi Šarloti fon Rozenu zu Klein’u, Ropu 7.jūnijā Rapindeneē 1714. gadā. Miris 1735.gada 30.aprīlī.” (Tulkojums neprecīzs: E.Martinsones piezīme) Seko iekalts Bībeles pantiņš.

1773.gadā Krievijas valdība aizliedza mirušos apglabāt baznīcā, tādēļ vietas kapličām ierādītas kapos.

Ē r ģ e l e s

Straupes baznīcā pirmās ērģeles uzstādītas vismaz 1821.gadā, ko var secināt no baznīcas rēķina, kurā minēts, ka par ērģeļu mīšanu samaksāts 2,50 rubļi par laiku no jūnija līdz decembrim. Par ērģeļu mīšanu samaksāts 20 kapeikas par reizi.

1854.gadā veco, nolietojušos ērģeļu vietā pasūta jaunas Augustam Martinam Rīgā par 750 rubļiem. Nauda tiek savākta no draudzes

ziedojumu ceļā. 1855.gadā ērģeles ir gatavas, un tās jāved no Rīgas šurp. Vedējus jādod Stalbei, Mazstraupei, Rozulai un Daībei – katrai pa vienai divzirgu orei. Ērģeles uzstāda 1856.gadā.

1903.gadā konstatēts, ka ērģeles ir stipri nolietojušās un nepilda savu uzdevumu. Mācītāji stājās pie ziedojumu vākšanas, rīkoja bazārus un garīgus koncertus, lai iegūtu līdzekļus. Kad nauda savākta, pēc garākas sarakstīšanās darbu uztic Prūsijas valdnieka, prinča Alberta “ķeizariskās un ķēnišķīgās augstības” galma ērģeļu būves firmai “Šlags un dēli” Šveidnicā. Tās izmaksā 3062,68 rubļus. Šīs ērģeles vēl tagad stāv baznīcā, tikai agrāk bija tiši sabojātas. Agrākā slimnīcas vadība ļāvusi slimniekiem plēst no ērģelēm laukā misiņa stabules un gatavot no tām bļītkas. Tagad ērģeles ir pilnīgi restaurētas.

Z v a n u t o r n i s

Straupes baznīca celta kā pils baznīca – bez torņa. Mums nav ziņu, kur zvanu tornis atradies sākumā, domājams, ka pie baznīcas kā atsevišķs konstruktīvs elements. 1669.gadā konstatēts, ka jāceļ jauns

tornis. Tas uzcelts 1670.gadā, bet tik nemākulīgi, ka jau 1675.gadā tas taisās sagāzties. 1684.gadā minēts, ka tornis uzcelts pie baznīcas, un tajā bijis zvans. Lielstraupes muiža torni izmantojusi kā linu noliktavu. Tur izcēlies ugunsgrēks un tanī nodegusi arī baznīca un pils. Zvanu tornis pie baznīcas kopš tā laika nav atjaunots. Jauns zvanu tornis pēc Ziemeļu kara celts kapsētā 1774.gadā. Tornis bijis no koka, apsists ar dēļiem un krāsots. 1781.gadā tas draud sagāzties. Tādēļ to remontē 1782.gadā, pēc tam arī 1817. un 1829. gadā. Tā kā tornis ir no koka, tas ātri bojājas, bez tam tornis ir zems, un zvans labi neskan. Tādēļ rodas dažādi priekšlikumi par zvana novietošanu citur. Daļa muižnieku to grib novietot pils tornī. Citi muižnieki grib celt zvanu torni virs

-21-

baznīcas jumta. No šī nodoma jāatsakās tādēļ, ka baznīcas konstrukcijas stiprība to neatļauj. Ir vēl priekšlikums torni celt pie baznīcas sānu durvīm, bet atkal nelaime – tur atrodas kāds muižas pagrabs, kurā glabā degvīnu. Tādēļ cits nekas neatliek, kā labot 1829. gadā veco torni. Remonts maz līdzējis, jo tornis drīz vien draud apgāzties. Muižnieki negrib to labot un grib zvanu pārvietot uz pils torni, bet nepanāk vienošanos ar pils īpašniekiem. Tomēr zvanu tornis jāremontē. To dara 1902. gadā, nomainot sapuvušās sijas un apsitot no ārpuses ar šķindeļiem. Tādu zvanu torni mēs redzam arī šodien. Tas atrodas parka stūrī – bijušo kapu vietā.

1661. gadā H.Georga sieva Anna Doroteja dāvā baznīcai zvanu, bet tai pašā gadā tas iet bojā ugunsgrēkā. 1669. gadā jaunu zvanu dāvājusi Hilzena atraitne. 1684. gada ugunsgrēkā baznīcas zvans atkal sadeg un pēc tam pārliets. 1702. gadā krievi ieņem Straupi. Lai zvans nekristu viņu rokās, to nogremdē ezerā. Kad kara briesmas garām, zvanu izvelk no ezera un uzstāda tornī. 1772. gadā zvans pārsprādzis un 1779. gadā pārliets. Tagadējam zvanam iekalts šāds uzraksts: "Soli Deo Roopsche Kirchspiele Glocke ververtigt an 1779 me facit Heinr. Ernst Beggrow." (Dievam lai gods, Straupes draudzes zvans izgatavots 1779. (gadā), mani gatavojis Heinr. Ernsts Begrovs.)

K a p s ē t a s

Vecākā kapsēta bijusi ap baznīcu, kur tagad atrodas parks. Bijis noteikts, ka mirušos drīkst apbedīt tikai "svētītā zemē". Latvieši savus mirušos apglabāja kur pagadījās vai no katoļu laikiem pastāvošās kapelu vietās. Par to gan bargi sodīja, bet tas maz līdzēja. Ap 1697. gadu kapsēta jau bija stipri pierakta. 1774. gadā sūdzas, ka apbedīšana

-22-

notiek arī citās vietās un kapelās, bet, neskatoties uz to, nav vairs vietas, kur apbedīt mirušos. Katoļu laiku kapelas bijušas Raiskumā, Auciemā, Daibē, Augstrozē...

1773. gadā krievu valdība izdod rīkojumu, ka baznīcās mirušos aizliegts apbedīt. Pirmām kārtām tas skar muižniekus, jo tie savus piederīgos apbedīja baznīcās. Tiem tagad jādomā par savu kapliču celšanu ārpus baznīcas. Tā kā kapsētas pie baznīcas ir pilnas, tur šādas vietas nav atrodamas. Tādēļ atliek vietu meklēt citur.

1775. gadā atklāj Straupes (vecos) kapus. Tur uzceltas kapliņas Lielstraupei un Mazstraupei. Kapu vecākajā daļā vēl tagad atrodamas plāksnes ar gada skaitli 1775. Kapi vairākas reizes paplašināti. Ap 1840. gadu vienā kapu daļā glabāti pareizticīgie, un 1848. gadā tiem iedala savu nodalījumu, kurš pastāv vēl tagad. 1936. gadā kapsētā uzcelta jauna kapliča un iegādāts zvans.

Jau ap 1840. gadu vecie kapi pierakti, un nav vairs vietas. Radusies prasība ierādīt kapsētai jaunu vietu. Mazstraupes īpašnieks Meijendorfs 1859. gadā dāvina 10 pūrvietas lielu zemes gabalu no Kurpnieku sila uz 100 gadiem ar noteikumu, ka mežs paliek dāvinātāja īpašums, un to var nocirst pēc vajadzības. 1865. gadā kapsētu drenē un uzmūrē sētu. 1900. gadā kapsētu paplašina. 1922. gadā uzcelta jauna kapliča. Zvanu dāvējis Lielstraupes īpašnieks barons fon Rozens.

Bez šīm kapsētām uz Līgatnes ceļa apmēram viena kilometra attālumā no Lielstraupes pils atrodas Rozenu dzimtas kapi. Tajos bijušas kapliņas ar nišām (lai nespiež zemes smagums). Tos tagad dēvē par baronu kapiem, un tie ir galīgi izpostīti, jo daudzi tur meklējuši zeltu un citus dārgumus, sevišķi abu pasaules karu laikā.

-23-

L i t e r a t ū r a

1. Indriķa Livonijas hronika Kripena tulkojumā.
2. Straupes baznīca un draudze. Materiālu kopoījums. Sakopojis Edg. Lange 1938. J. Plaucīša (pareizi: Paucīša) apgāds Limbažos.
3. Jahrbuch für bildende Kunst in der Ostseeprovinzen 1909. Herausgeber der Architektenverein uz Riga.
4. Burgenlexikon für Alt-Livland. Zusammengestellt von Karl von Lovis aus Menar Dr. phil. Privatdozent. Herausgegeben von der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen in Riga 1922. Verlag der aktiengesellschaft Walter und Rapa.
5. Straupes baznīcas arhīva dokumenti.
6. Latviešu konversācijas vārdnīca. A. Gulbja izdevums.

Pieraksts digitalizēts un sagatavots Centrālās Baltijas jūras programmas 2014.-2020. Gada projekta Nr. CB110 "Hanzas pieeja jaunām noturīgām aliansēm - HANSA" ietvaros.

Straupe, 2017

